



Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmarkku fylkkagielda
Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuuni

Pilotprosjekt

Digitalt Verksted Finnmark

Sluttrapport

Dato: 28.9.2023

Prosjektperiode: 22.08.2022-08.09.2023

Prosjektnummer

Arkivverket: 2021/15462

Finnmark fylkesbibliotek: 2255202

Pilotprosjekt Digitalt Verksted Finnmark Sluttrapport

Innholdsfortegnelse

Del 1 Innledning	2
1.1 Oppsummering	2
1.2 Bakgrunn.....	2
1.3 Organisering	3
1.4 Målsetninger og avvik.....	3
Del 2 Kartlegging og informasjonshenting	4
2.1 Kartlegging av digitalt skapte privatarkiv i Finnmark	4
2.2 Informasjonshenting.....	5
Del 3: Case studier	6
3.1. Vurdering av program.....	6
3.2 Case studier	6
Del 4: Erfaringer fra forprosjekt og utfordringer fremover	7
4.1. Erfaringer om kontakt med arkivskapere	7
4.2 Språklige utfordringer	8
4.3 Faglige og tekniske utfordringer	8
4.4. Noen anbefalinger	10
Del 5 Budsjett og regnskap	11
Del 6 Konklusjon	12
Vedlegg	

Del 1 Innledning

1.1 Oppsummering

Pilotprosjekt Digitalt Verksted Finnmark har vært gjennomført som er 11 måneders prosjekt i perioden august 2022- september 2023 med Lasse Andreas Kvernmo Valkeapää som prosjektleder. Piloten ble gjennomført som et samarbeid mellom Finnmark fylkesbibliotek (prosjekteier), Sámi arkiiva /Samisk arkiv i Guovdageaidnu/Kautokeino (arbeidsgiveransvar for prosjektleder frem til 30.6.) og Statsarkivet i Tromsø (kontorsted for prosjektleder). Privatarkivfeltet i Finnmark er samordnet gjennom et veletablert arkivfaglig fylkesnettverk, Finnmarksarkivene (FARK). Nettverket består de fem konsoliderte museer i Finnmark, Interkommunalt Arkiv Finnmark, Samisk arkiv og Statsarkivet i Tromsø.

Pilotprosjektet kartla omfanget og karakter i de allerede bevarte digitalt skapte arkivene som fantes i arkivinstitusjoner i Finnmark. Det ble gjennomført en case-studie for å teste det digitale depotprogrammet til utvalgte kvenske og samiske digitale arkiver. I tillegg ble det undersøkt hvilke faglige, tekniske og språklige utfordringer det er knyttet til digitalt skapte arkiver. Pilotprosjektet konkluderte at det er et behov for et hovedprosjekt for å kunne arbeide videre med utfordringene knyttet til digitalt mottak, bevaring, og tilgjengeliggjøring av digitalt skapte privatarkiv i Finnmark.

1.2 Bakgrunn

Privatarkivfeltet i Finnmark er samordnet gjennom et veletablert arkivfaglig fylkesnettverk, Finnmarksarkivene (heretter FARK). Nettverket består de fem konsoliderte museumsenheter: Varanger Museum IKS, stiftelsen Deanu ja Várjjat Museasiida/Tana og Varanger Museumssiida/Teän da Va' rjjel Mu'zeisiida, RidduDuottarMuseat, Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark IKS og Verdensarvsenter for bergkunst - Alta Museum IKS. I tillegg deltar IKA Finnmark IKS, Sámi arkiiva / Samisk arkiv og Statsarkivet i Tromsø. Statsarkivet i Tromsø har flere privatarkiver fra Finnmark og er en viktig faglig ressurs for nettverket. Fylkesbiblioteket i Finnmark har koordinatoransvaret for nettverket.

Bevaringsplan for Privatarkiv i Finnmark 2017-2027¹ og Samhandlingsplan for privatarkiv i Finnmark² danner grunnlaget for FARK- samarbeidet og piloten Digitalt Verksted Finnmark er også forankret i disse.

Hovedmålet med bevaringsplanen for privatarkiv i Finnmark er å bidra til en helhetlig samfunnshukommelse i Finnmark og å bevare flest mulig privatarkiv. Det overordnede perspektivet til den nasjonale bevaringspolitikken er bevaring av dokumentasjon fra ulike samfunnsområder på en bred og allsidig måte for å oppnå en helhetlig samfunnsdokumentasjon. For å jobbe for den nasjonale bevaringspolitikken i henhold til

¹ *Regional Bevaringsplan for privatarkiv i Finnmark 2017-2027 – En guide til helhetlig samfunnsdokumentasjon*, Finnmark Fylkeskommune

² *Samhandlingsplan for privatarkiv i Finnmark*, Finnmarksarkivene

regional bevaringsplan er det derfor viktig at bevaringsverdige arkiv i Finnmark blir bevart for fremtiden.

De regionale planene påpeker mangel på kompetanse, etablerte rutiner, metodikk og verktøy som årsak til at institusjoner er uvillige til å ta mot digitale arkiver. Samhandlingsplanen for privatarkiv i Finnmark kom frem til at det ikke er hensiktsmessig at alle institusjoner i Finnmark skal bevare digitale privatarkiv, og at det regionale behovet kan bli dekket av en fellestjeneste. En slik regional fellestjeneste skulle å ta imot og langtidslagre digitalt skapte privatarkiver, gjerne i tilknytning til et landsdekkende fellessystem. Det ble videre foreslått at en bevaringsinstitusjon i Finnmark skulle utvikles til å ha nødvendig spesialkompetanse og universalverktøy til arbeidet uavhengig av hvilket digitalt format, datamodell eller fagsystem arkivet avleveres til senteret på.³

1.3 Organisering

Pilotprosjektet ble gjennomført som et FARK samarbeid mellom Finnmark fylkesbibliotek, Sámi arkiiva /Samisk arkiv i Guovdageaidnu/Kautokeino og Statsarkivet i Tromsø.

Troms og Finnmark fylkeskommune / Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda ved Finnmark fylkesbibliotek var prosjekteier. Sámi arkiiva hadde arbeidsgiveransvar for prosjektlederen mellom 22.08.2022 – 30.06.2023. Prosjektleder var ansatt på 100 % stilling. I perioden 01.07.2023-08.09.2023 var prosjektlederen ansatt hos Finnmark fylkesbibliotek på 40 % stilling.

Både Samisk arkiv og Finnmark fylkeskommune ved fylkeskoordinator for privatarkiv hadde ansvar for faglig oppfølging av prosjektleder. Prosjektleders arbeidsted har vært på Statsarkivet i Tromsø. Statsarkivet er samlokalisert med Arkiv Troms og prosjektleder Valkeapää hadde kontorsted i sterkt faglig arkivmiljø.

Fylkeskoordinator Helena Maliniemi hadde faglig oppfølging av prosjektet frem til januar 2023. Fylkeskoordinator Honna Havas startet arbeidet i mai 2023 og overtok den faglige oppfølgingen. I mellomperioden hadde Samisk arkiv ved direktør og prosjekteier fylkesbiblioteket ved fylkesbiblioteksjef oppfølging av den prosjektansatte.

FARK nettverket fikk oppdateringer om pilotprosjektet et seminar den 25.-26. januar 2023 i Tromsø og under samling i Kautokeino i 27. august 2023.

1.4 Målsetninger og avvik

Piloten skulle bestå av tre deler:

- kartlegging og informasjonshenting
- en case-studie for å teste det digitale depotprogrammet til utvalgte kvenske og samiske digitale arkiver
- planskisse for et 3-årig hovedprosjekt

³ Samhandlingsplan for privatarkiv i Finnmark, *Finnmarksarkivene*, s. 14

Kartlegging og informasjonsheving beskrives i rapportens del 2. En case-studie for å teste det digitale depotprogrammet til utvalgte kvenske og samiske digitale arkiver beskrives i rapportens del 3.

Målet i pilotprosjektet var å skissere hva som skal være konkret innhold i det 3-årige hovedprosjektet og hvilke faglige, økonomiske og tekniske utfordringer bør løses og hvilke kompetansehevende tiltak og personalressurser som kreves for gjennomføringen. I tillegg skulle en eventuell ansvarsfordeling om tjenesteutvikling mellom FARK-institusjonene avklares.

På bakgrunn at prosjektperioden ble kortere enn opprinnelig planlagt og fordi de andre delene i prosjektet krevde mer tid, ble denne delen av prosjekt kun gjennomført delvis. I rapportens del 4 er det beskrevet en del erfaringer fra forprosjektet som er knyttet til digitalt skapte privatarkiver og som kan komme til nytte i forbindelse med et eventuelt hovedprosjekt.

Del 2 Kartlegging og informasjonsheving

2.1. Kartlegging av digitalt skapte privatarkiv i Finnmark

For å kartlegge omfanget og karakter i de allerede bevarte digitalt skapte arkivene, ble det lagd et enkelt registreringsskjema i Excel, hvor en kunne fylle ut informasjon om digitalt skapte arkiv. Dette registreringsskjemaet ble ferdigstilt i 02.11.2022 og ble sendt ut per e-post til Finnmarksarkivene (unntatt Statsarkivet i Tromsø). Målet med skjemaet var ikke å skape et register av digitalt skapte arkiv i Finnmark med fullstendig metadata, men for å få en rask oversikt over hvilke digitalt skapte arkiv som fantes i FARK-institusjoner i Finnmark. Ønsket var å skape et skjema med en lav terskel for utfylling og innsending, da prosjektet ikke ønsket å ta opp kapasiteten til institusjonene. Deadline ble satt til nyttårsaften.

De fleste FARK-institusjonene som sendte inn skjema meldte at de ikke hadde digitalt skapte arkiv. Det var kun tre depotinstitusjoner som meldte at de hadde digitalt skapte privatarkiv: Gjenreisningsmuseet hadde ett, Finnmarks fylkesbibliotek hadde tre, og Samisk arkiv hadde 18. Noen av institusjonene meldte om manglende kapasitet som grunn til at de ikke hadde oversikt eller ikke kunne gå gjennom egne magasin og fylle ut skjemaet.

Prosjektlederen selv fylte ut skjemaet for Samisk arkiv. Ingen i Samisk arkiv hadde en fullstendig oversikt, men kunnskapen var spredt over de ansatte enkeltvis. Metoden benyttet for å finne digitalt skapte arkiv var å se gjennom Asta for å finne arkiv med en V-gruppe for EBD-filer eller annet digitalt materiale, og så filtrere vekk digitaliserte arkiv med hjelp av kunnskapen til individuelle kolleger i Samisk arkiv.⁴ Metoden er ikke nøyaktig nok dersom det er snakk om større depot-institusjoner, og hadde blitt enormt arbeidskrevende dersom det blir forsøkt i store arkiv.

Resultatet av kartleggingen er samlet i en vedlagt Excel-fil (vedlegg 1).

⁴ V-gruppe som merket i Allment arkivskjema, <https://www.arkivverket.no/for-arkivsektoren/arkivbeskrivelse/allment-arkivskjema>

2.2 Informasjonshenting

Det er kjent at Riksarkivet, Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (heretter Arbark) og Oslo byarkiv har kommet lengst med tanke på mottak, bevaring, og tilgjengeliggjøring av digitalt skapte arkiv. Prosjektet fikk kontakt med Arbark og ressurspersoner (med tanke på kompetanse i digitalt skapte arkiv) i Riksarkivet, men lyktes ikke å få kontakt med Oslo byarkiv i begynnelsesfasen av prosjektet. Målet for dette var å sikre nødvendig veiledning og erfarings-disseminasjon for kompetanseheving og hjelp til å forstå viktige faglige- og tekniske prosesser. Oslo byarkiv ble ikke senere forsøkt kontaktet, da kontakten med Arbark og ressurspersoner i Riksarkivet opplevdes som en tilstrekkelig kunnskapsbase for digitale arkiv og digitalt mottak.

Kompetanseheving var en sentral del av hele prosjektet i alle dens faser. For å kunne fullføre prosjektet, måtte prosjektlederen heve den faglige kompetansen i arkiv, og lære seg prosesser og dataprogram. Prosjektet brukte kontinuerlig tid på kompetanseheving og informasjonshenting, selv inn i slutfasen av prosjektet, da kunnskapen og ressursene til kompetanseheving var spredt og vanskelig å finne uten veiledning fra personer som enten hadde skapt de ressursene selv, var involvert i skapelsen av dem, eller hadde informasjon og kompetanse som ikke var skrevet ned noen steder. Prosjektet var også i kort kontakt med en arbeidsgruppe som jobbet å forbedre mottaksprosessen for mottak av digitalt skapte privatarkiv, samt de som jobber med det nye Digitalarkivet.

Lite av kunnskapen om digitalt skapte arkiv er «institusjonalisert» og mye av kunnskapen sitter hos individer og enkelte ansatte, men det jobbes med å institusjonalisere kunnskapen. Spisskompetansen har de ansatte som jobber spesifikt med elektroniske arkiv, private eller offentlige, men ansatte som ikke jobber spesifikt med elektroniske arkiv har også viktig kompetanse i feltet selv om kunnskapen deres ikke er like holistisk som hos de som jobber spesifikt med digitale arkiv.

Det arkivfaglige var lettere tilgjengelig enn det tekniske og spisskunnskapen om digitale arkiv. Forskningsartikler om digitale arkiv, bevarings- og samhandlingsplaner, og fagbøker var tilgjengelig tidlig i prosjektet, og var enkle å erverve med hjelp av kolleger. Prosjektet benyttet disse til å skape en oversikt over situasjonen i arkivverdenen om digitalt skapte arkiv, samt situasjonen for privatarkiv i Finnmark. Det ble også ansett som nødvendig å fordype seg i kvener, kvensk historie og -samfunnsforhold, i mangel av forhåndskunnskap om dette.

I tillegg var det en hospiteringssprint i Sognsvann i Riksarkivet, som var helt uunnværlig for prosjektet. Hospiteringssprinten var på tre dager, og fant sted i Sognsvann i Riksarkivet i Oslo. Det handlet om digitalt skapte arkiv, og fokuserte hovedsakelig på offentlige arkiv, men mye av det gjaldt også private arkiv.

Del 3: Case studier

Mål med case-studie var å teste digitale depotprogrammet til utvalgte kvenske og samiske fil- og mappearkiver. Testarkivene kunne inneholde både digitalt og analogt materiale. Testingen mål var å avdekke blant annet hvilke språklige, faglige og tekniske utfordringer som måtte løses før man kan ta imot, langtidslagre og etter hvert publisere på Digitalarkivet, og hvilke metoder og hvilket verktøy trenges det. Testingen mål var også å avsløre hva skal gjøres i forhold til kvenske og samiske metadataregistrering.

3.1. Vurdering av program

Det ble vurdert to testprogrammer: Arkade 5 eller Archivemata. Disse programmene ble vurdert, da henholdsvis Arkivverket og Arbark hadde erfaring og kunnskap med disse programmene. Deretter ble det gjennomført fire case-studier for å teste det valgte programmet.

Valget av testprogram falt på ett av to testprogram: Arkade 5 eller Archivemata. Informasjon om disse fantes kun på nettet. Arkade 5 er skapt av Arkivverket, og var kjent både innad i Arkivverket til noen grad, men også hos Arbark. Archivemata er et program man kan kjøpe lisenser til, og benytter en dedikert server som kjører en GNU/Linux-distribusjon. Valget falt på Arkade 5, da dette programmet var godt kjent innad i Arkivverket av de som jobber med digitale arkiv og støtte til programmet ville finnes internt.

Archivemata, på en annen side, har ulike versjoner med ulik grad av funksjoner og støtte, og krever enten økonomiske midler for å leie en server som kjører programmet (slik Arbark gjorde i sitt prosjekt⁵) eller det tekniske utstyret og -kompetansen for å ha egen maskin. Da det ikke var noen klare fordeler med bruk av Archivemata, ble den valgt bort.

3.2 Case studier

Det ble valgt fire case-studier for prosjektet. To av disse var samiske, og to var kvenske/norskfinske. Ingen av arkivene ga tekniske problemer knyttet til språk. Under dannelsen av en arkivpakke på et av arkivene, mislyktes dette to av tre ganger. Problemet ble forårsaket av en nettverksfeil, da det ble forsøkt å skape en arkivpakke via Arkade 5 direkte fra NAS (M:). Nettverksfeilen avbrøt prosessen to ganger dette ble prøvd. En løsning ble å kopiere arkivet direkte til datamaskinen som kjørte Arkade 5, og skape arkivpakken på den måten.

Arkivene brukt til prosjektet var arkiv som allerede var deponert. De kvenske arkivene var deponert i Sør-Varanger, mens to av de samiske var allerede deponert i Samisk Arkiv. Ett av de samiske arkivene fikk påbygg «automatisk» via eksisterende avtale med samisk arkiv. Alle disse arkivene ble overført til Riksarkivet i Sognsvann i Oslo. Overføringen skjedde gjennom

⁵ Prosjektrapport «PEANUTS – Private Elektroniske Arkiver i Norge – Uttrekk, Testing, Sikring» (2016), Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek; s. 13

et program kalt «Uploader», utviklet av Arkivverket, og skjedde uten problemer eller komplikasjoner.

Til å begynne med forsøkte prosjektet å skaffe nye, samiske arkiv for å bruke i prosjektet. Tre samiske aktører som ble ansett som samfunns- eller kulturviktige ble kontaktet – Sámi Valáštallan Lihttu (SVL), Guovdageainnu Historjásearvi (GHS), og Sámi Dáiddaráđđi. Alle disse arkivene er arkiver etter lokale samiske og kvenske foreninger. GHS er et lokalt samisk historielag fra Kautokeino, mens SVL er et idrettslag med et bredere geografisk spenn med utstrekning over til svensk side av grensa. Sámi Dáiddaráđđi er et samisk kunstnerråd som strekker seg over landegrensene til Norge, Finland, og Sverige.

Disse ble kontaktet januar/februar 2023. Av disse tre fikk prosjektet svar fra Sámi Valáštallan Lihttu og Guovdageainnu historjásearvi, som begge skrev at de ville delta i prosjektet. Dáiddaráđđi ble kontaktet flere ganger, men svarte ei. Det lyktes ikke å få overført SVLs arkiv til depot, da de sluttet å svare etter hvert. GHS svarte innledningsvis ikke på forespørselen om samarbeid i Digitalt verksted Finnmark, men sendte arkivbeskrivelse kjøpt. Senere svarte de til prosjektlederen direkte via e-post, og ikke via postmottaket til Arkivverket.

Ut i mars hadde prosjektet enda ikke lyktes å få nye arkiv deponert for å bruke i prosjektet, ble det besluttet å benytte samiske arkiv allerede deponert i magasinet til Samisk Arkiv. Dette var gjort mulig på grunn av oversikten for beholdningen av samiske digitalt skapte privatarkiv deponert i Finnmark ved kartleggingsdelen av forprosjektet. Ut ifra oversiktslisten ble det valgt to arkiv som case-studier: SAMI-PA-1204 og SAMI-PA-1014. Begge arkivene hadde ordningsgrad ferdig ordnet, og førstnevnte var i tillegg et heldigitalt arkiv med ingen analoge deler.

De kvenske arkivene er mappearkivene til to kvenske/norskfinske lokalforeninger, Vadsø norsk-finsk forening (A-1001) og Nord-Varanger Kvenforening (A-1228). Innholdet i arkivene er møteprotokoller, årsberetninger, og handlingsplaner, i stort sett pdf- eller docx-format. Disse ble valgt tidlig i prosjektet etter anbefaling av prosjektkoordinatoren, og prosjektet forsøkte ikke å erverve nye arkiv da dette ble sett på som unødvendig grunnet at det allerede fantes to kurante testarkiv.

Del 4: Erfaringer fra forprosjekt og utfordringer fremover

4.1. Erfaringer om kontakt med arkivskapere

Å få gjennomført innledende kontakt med arkivskapere som ønsker å overføre arkiv var ikke vanskelig i pilotprosjektet, men å opprettholde kontakten krevde mye initiativ fra arkivinstitusjonens side. Det er mulig arkivskaperne så for seg en prosess som var kortere, type «fire-and-forget», hvor prosessen gikk av seg selv etter en telefonsamtale og noe for- og etterarbeid fra overførerens side. Alternativer som å opplære arkivskapere i bruk av f.eks Arkade 5 og dannelse av arkivpakker og overføring til Riksarkivet er i teorien gjennomførbart, men erfaring fra kolleger i Finnmark og andre steder i landet tyder på at dette kan bli vanskelig.

To arkivskapere forprosjektet var i kontakt med fortalte at de ønsket å kunne overføre arkiv direkte fra StyreWeb, en nettbasert tjeneste, da dette ble sett på som en mindre arbeidsom prosess. Kolleger fra Samisk Arkiv fortalte at dersom arbeids- eller kompetanseterskelen for overføring av arkiv var for høyt for arkivoverførere, ville de ikke overføre arkivene. I et møte innad i Arkivverket delte noen andre i Arkivverket sine erfaringer med å instruere arkivskapere i å ordne arkivene sine selv i forkant av overføring. De forteller at det gikk mer tid og arbeid i å instruere arkivskapere i å ordne arkivene sine selv – med dårligere sluttresultat – enn om institusjonene gjorde det selv. Dette kjennes i Finnmark spesielt godt, da privatarkivinstitusjoner i Finnmark sliter allerede med bemanning og hadde hatt store fordeler med at arkivskapere kunne minske arbeidsoppgavene til de få arkivansatte som finnes. Noen av arkivskaperne fortalte at de hadde ikke gode nok rutiner og kunnskap til å skape og rydde et arkiv.

4.2 Språklige utfordringer

Forprosjektet indentifiserte noen språklige utfordringer sammen med Claus A. Pettersen, prosjektansatt i prosjekt *Digitalisering av de glemte grupper* ved Finnmark Fylkesbibliotek. Finnbarhet og emneord i søk av samiske arkiv på arkivportaler er utfordringer knyttet tilgjengeliggjøring av samiske arkiv. Mange samiske arkiv har ikke et standard skriftspråk, og inneholder alternative skriveformer som gjør emneordsøk vanskelige.

Katalogiseringsprogram som ASTA har ikke en egen, samisk emneordsliste som kan bli benyttet, og å forandre emneordslista i ASTA blir beskrevet som tungt.

Et eksempel på utfordringer av finnbarhet er samiske navn. Det kan være vanskelig å finne samiske personer med deres samiske navn (som har fulgt andre konvensjoner enn navnetradisjoner i Norden), da de er registrert som juridiske person og deres juridiske navn er nødt til å bli brukt. Et alternativ er å i fremtiden registrere både juridiske navn og samiske navn, og at dette er enklere på PRIMUS og digitalmuseum.no enn ASTA/arkivportalen.no. En utfordring er verifisering av de samiske personnavnene, og å knytte de til de samme personene registret med "norske" navn oppført iblant annet kirkebøker.

4.3 Faglige og tekniske utfordringer

En generell utfordring knyttet til det tekniske er tilgjengeligheten av informasjon om arbeidsflyt, prosesser, og kjente utfordringer. Mye av informasjonen er nisjé, og det jobbes enda med å gjøre kunnskap om bearbeiding av digitalt arkivmateriale mer tilgjengelig.

Overføring per USB-pinner, disk-bilder, CD/DVDer er relativt enkle. Hvilke verktøy trenges er avhengig av det digitale arkivmateriale. Avhengig av arkivmateriale er prosessen, eller arbeidsflyten, som benyttes for mottak og for overføring til langtidsbevaring i varierende grad annerledes fra tilfelle til tilfelle. Et eksempel er om arkivet er strukturert eller ustrukturert, ulike sett av verktøy og kunnskap behøves for å jobbe med dem.

Dataverktøyene (dataprogrammene) som blir brukt er avhengig av hvilke gjøremål arbeidsflyten eller prosessen krever, og ofte er både dataverktøyene og gjøremålene høyt spesifikke – for å gjøre alle stegene i mottaksprosessen, er man nødt til å bruke flere forskjellige dataprogram/verktøy. Utfordringen her er kompleksiteten: enhver arkivarbeider

som jobber med mottak av digitalt skapte arkiv må beherske ulike verktøy og hvordan bruke de for å gjennomføre mottaksprosessen.

Et eksempel på dette er filformater. Arkivene prosjektet tok imot var i mappestruktur, og filene i de var hovedsakelig Microsoft-word filtyper, JPEG, og pdfer. Men i samtaler med Arbark og ansatte i Riksarkivet forteller de om erfaringer hvor mengden forskjellige filtyper i et arkiv har vært en kompliserende faktor for mottaksprosessen.

En del av prosessen av å langtidsbevare digitalt skapte arkiv er å migrere filene til filtyper som er bedre egnet til langtidsbevaring enn andre filtyper, som for eksmepl .tiff, .jpeg, og .pdf/a. Prosessen kan automatiseres til en viss grad, men en manuell gjennomgang er en arbeidsom prosess.

Noen sentrale program, som f.eks. program for å skape arkivpakker, kan anbefales for et treårig hovedprosjekt. Program som Archivemata og Arkade 5 kan med også anbefales, da Archivemata er en åpen-kildekode program som har bred adopsjon og støttes aktivt, og Arkade 5 er støttet av Arkivverket selv med jevnlig oppdateringer. Verktøy/programmer for mer spesifikke formål er mer usikre med tanke på fremtidig støtte (med andre ord oppdateringer og videreutvikling), og her anbefales egne vurderinger nærmere i tid til når de skal benyttes.

Samarbeidsprosjektet DIAS fra 2012 identifiserte fire hovedutfordringer til langtidsbevaring av digital arkivinformasjon: langtidssikkerhet, integritet, lesbarhet, og autentisitet.⁶

Langtidslagring internt i en arkivinstusjon vil kreve en egen løsning for å sikre at arkivmaterialet ikke blir skadet eller tapt. Minnepinner og harddisker har en begrenset levetid, og står i større fare for å bli skadet enn i et depot. Maskinvaren for lagring av data må jevnlig byttes og fornyes. Fordelen elektroniske arkiv har over analoge arkiv er at digital arkivinformasjon kan enkelt kopieres, og hele depot kan dupliseres for redundans. Hvis arkivinformasjon fra et depot blir skadet eller tapt, finnes informasjonen i et annet.

Utfordringer er å skaffe nok trygg lagringsplass for arkivmaterialet så den samme informasjonen kan lagres flere steder samtidig. En løsning er å ha et depot lokalt/internt, et annet depot fysisk plassert i et annet sted, og et tredje depot i en sky-løsning. Arkivverket har en egen sky-løsning som kan benyttes av andre arkivinstusjoner.

Å opprettholde lesbarhet er en utfordring, da filtypene dataene er lagret på utvikles med tiden, og nyere programvare kan være ute av stand til å lese eller åpne filer lagret i eldre filformat. Fra et brukerperspektiv kan man måtte «rulle tilbake» til en eldre, utdatert programvare for å lese en eldre fil. I tilfellet av en bevaringsinstusjon er det mer hensiktsmessig å migrere filene over til nyere formater i takt med teknologiskiftet for å kunne tolkes i fremtiden.

⁶ Prosjektrapport «Vel bevart! Rapport fra samarbeidsprosjektet DIAS – Digital arkivpakkestruktur» (2012), Riksarkivaren; s. 12

For å bevare autentisiteten og integriteten til arkivmaterialet må man kunne forsikre seg om at arkivmaterialet er uendret, og materialet og dets kontekst må beskrives. Brukere må kunne stole på at informasjonen er ekte. (direkte sitat?)

Per 2023 finnes det en løsning for langtidslagring hos Arkivverket

<https://www.arkivverket.no/for-arkivsektoren/langtidslagring#!#block-body-2>)

slik at FARK trenger ikke å ha et eget depot for langtidslagring. Virksomhetene pakker arkivdataen ved hjelp av Arkade 5, slik løsningen er i dag, og overfører de pakkede arkivdataene ved hjelp av en selvbetjent opplasting. Utfordringen er å ha tilstrekkelig sikkerhet inntil digitalt skapte arkiver er sendt til langtidslagring.

Det er behov å arbeide videre med:

- Ta imot digitalt skapte arkiv på en måte som ikke «skremmer» vekk arkivskapere
- Forberede digitalt skapte arkiv for langtidsbevaring hos Arkivverket
- I sikt publisere på Digitalarkivet

4.4. Noen anbefalinger

Feltet er stadig under utvikling, og fremgang i utviklingen skjer relativt raskt og hyppig. Det er derfor behov for regelmessig oppdatering og påfylling av kunnskap og erfaringsdeling mellom de som arbeider i det samme feltet. Derfor anbefales det at i videre arbeid holdes det regelmessige kurs, møter, seminarer innad i FARK der eksterne aktører kan bidra slik at de nødvendige oppdateringene overføres til FARK.

Det er behov å utvikle etiske retningslinjer i behandling av kvensk/samisk metadata. Det er en stor fordel å ha språklige kompetanse knyttet til et samisk språk, finsk og/eller kvensk/norskfinsk. Selv om det blir omtalt som språklig kompetanse, er det hensiktsmessig å regne med kulturell kompetanse – altså språklig- og kulturell kompetanse. I første rekke trengs språket for å forstå tekst og eventuelle lydfiler, men det trengs ofte samisk- eller kvensk/norskfinsk kulturforståelse for å se konteksten de digitalt skapte privatarkivene kommer fra – i tillegg for å kunne forstå det ut ifra et minoritetsperspektiv.

Den faglige kompetansen vil i stor grad dreie seg om arkivfaglig kompetanse, rydding av arkiv, og de etiske og juridiske retningslinjene som finns.

Det er identifisert tre sett med ferdigheter nødvendig for prosjektet, disse er fagkompetanse, teknisk kompetanse, og språk. Prosjektleder i forprosjektet hadde ikke arkivfaglig kompetanse, men utdanning i et relevant fag. Dette førte til at de faglige utfordringene i forprosjektet ble ikke utforsket i samme grad som de tekniske og språklige utfordringene. Det er absolutt fordel å ha ansatte med brei kompetanse (både i de faste og prosjektstillinger), og i ansettelse må det må gjøres valg om hvorvidt noen av kvalifikasjonene skal nedprioriteres eller om det skal bli gitt opplæring for eksempel ved prosjektets oppstart. Videre arbeid med digitalt skapte arkiver vil i stor grad foregå digitalt og med digitale verktøy. Derfor er det nødvendig med høy læringsevne til å ta i bruk nye programmer.

Del 5 Budsjett og regnskap

Finnmark fylkeskommune fikk et tilskudd på kr 600 000 fra Arkivverkets utviklingsmidler som var 25 % lavere enn det var søkt. Prosjektperiode var forkortet fra 12 måneder til 11 månedsverk.

I søknaden var det budsjettert følgende:

Inntekter fra Arkivverket	800 000,-
Egen andel Troms og Finnmark fylkesbibliotek	100 000,-
Egen andel samarbeidspartnere	220 000,-

Totalt	kr 1 120 000
--------	--------------

Prosjekts sluttregnskaper viser følgende

INNTEKTER	Sum kr
Tilskudd fra Arkivverket	600 000
Egenandel Samisk arkiv	145 617
Egenandel Finnmark fylkesbiblioteket	84 022
Totalsum	829 639

UTGIFTER	Sum kr
Samisk arkiv: lønnskostnader prosjektleder	512 102
Samisk arkiv: kontorkostnader prosjektleder	204 841
Samisk arkiv: reisekostnader prosjektleder	28 674
Finnmark fylkesbibliotek lønnskostnader prosjektleder	71 059
Finnmark fylkesbibliotek kontorkostnader prosjektleder	8134
Finnmark fylkesbibliotek reisekostnader prosjektleder	4829
Totalsum	829 639

I tillegg kommer egenandel i form av prosjektledelse og faglig oppfølging. For Finnmark fylkeskommunes andel anslår dette til omtrent kr 100 000.

Det er avtalt med Arkivverket (epost fra Sissel Eltvik Wang 27.9. 2023) at revisjonskontroll inngår som del av Troms og Finnmark FKs ordinære regnskap.

Del 6 Konklusjon

Det er et behov for et hovedprosjekt som å arbeide videre med utfordringene knyttet til digitalt mottak, bevaring, og tilgjengeliggjøring av digitalt skapte privatarkiv i Finnmark for å etterkomme med målene satt av Samhandlingsplan- og bevaringsplan for privatarkiv i Finnmark 2017-2027.

Ytterligere, bør det skapes en løsning for å forenkle og sikre bedre samhandling mellom arkivskapere og privatarkivinstitusjoner for å sikre at samfunnsviktige arkiv blir bevart for en helhetlig samfunnsdokumentering i samtiden.

Med et treårig prosjekt vil man kunne arbeide videre med bevaring av digitalt skapte privatarkiv i Finnmark. Dette anbefales at dette gjøres gjennom implementering av eksisterende veiledere og utvikle en brukerhåndbok for arkivinstitusjoner i Finnmark for mottak, langtidslagring og tilgjengeliggjøring av digitalt skapte privatarkiv.

Vadsø 28.9. 2023



Sunniva Knutsen
Fylkesbiblioteksjef



Honna Havas
Fylkeskoordinator for privatarkiv

Vedlegg 1: Kartleggingsskjema